

Personálie v knihovnách

Cílem česko-slovenského semináře pořádaného 5.-6. září 2001 v Moravské zemské knihovně v Brně společně bibliografickou sekci Sdružení knihoven ČR a Bibliografickým ústavem Slovenskej národnej knižnice v Martine bylo soustředit pozornost bibliografů – zejména regionálních – na tvorbu a poznávání ikonografických sbírek v knihovnách a jejich využívání pro vzdělávací činnost. Velmi aktuální problematika oblastí tvorby elektronických bází dat a jejich zpřístupňování, obzvláště v souvislosti s ochranou osobních údajů, byla zmíněna v několika referátech.

Ačkoliv původně bylo jednání připravováno jako standardní podzimní zasedání bibliografické sekce Sdružení knihoven s účastí slovenských kolegů, program naznačoval, že se bude jednat o zásadnější zasedání za účasti odborníků z dalších institucí, které se bibliografickou problematikou zabývají. Zúčastnilo se jich celkem 37 z obou republik.

Již v úvodních a zahajovacích referátech dr. Jaromíra Kubíčka a dr. Miloše Kovačky bylo opakovaně vzpomenu to semináře regionálních bibliografů v Hradci nad Moravicí uspořádaného v roce 1975 Slezským muzeem v Opavě, Univerzitní knihovnou v Brně a bibliografickou sekci Zväzu slovenských knihovníkov a informátorov za účasti několika desítek knihovníků, bibliografů a archivářů z tehdejšího Československa. Na tento seminář bylo de facto programově navázáno.

Referát dr. Naděždy Macurové z Památníku národního písemnictví v Praze odhalil bohatství materiálu, který po léta tento ústav zpracovává a informace o něm bývají publikovány pouze sporadicky. Veřejnosti je přístupný výsledek tříletého grantového programu, kterým je CD-ROM *Průvodce po fondech Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze* (od května 2002 bude vystaven na webovské stránce Památníku národního písemnictví). Při jeho tvorbě se autoři museli vyrovnávat s autorským zákonem i zákonem na ochranu osobnosti. Fond Literárního archivu Památníku národního písemnictví čítá 6 milionů autorských jednotek, 2087 pozůstalostí osobnostních a korporáčních z 18.-20. století.

Navazující projev Františka Knoppa z Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR nazvaný *Personálie v české literární bibliografii* byl důkladným přehledem veškeré činnosti střediska literárněvědných informací ÚČL. Přednášející hovořil o retrospektivní bibliografii čítající 2,5 mil. záznamů z českých periodik od konce 18. století do roku 1945, z něhož jen nepatrná část je převedena do elektronické podoby. Léta 1945-1950 nebyla dosud kompletně bibliograficky zpracována, je k dispozici „pouze“ práce Jaroslava Kunce *Česká literární bibliografie*. Při tvorbě personálních bibliografií je nutná primární excerptce.

Od roku 1950 je výběrově vše uvedeno v České národní bibliografii – Články v českých časopisech. Za léta 1961-1980 vycházely tiskem ročenky (včetně slavistických), ovšem bez odkazů na ikonografický materiál.

Česká literární bibliografie od roku 1981 je již kompletně uložena v elektronické podobě, do databáze jsou zpětně převáděny i záznamy z ročenek. Přednášející upozornil na kvalitní a (v některých případech) velmi rozsáhlé personální bibliografie vydané v posledních letech, např. o Václavu Černém, Jaroslavu Durychovi, v nakladatelství Torst vydané bibliografie Jana Lopatky, Josefa Vohryzka, Antonína Brouska, Jiřího Opelíka a pak především práce dr. Borise Mědíčka o Karlu Čapkovi, Jaroslavu Haškovi a Karlu Poláčkovi.

Plynule navázal dr. Gustav Novotný z brněnské pobočky Historického ústavu Akademie věd ČR. Biografický slovník českých zemí by měl po dokončení a vydání představovat vrchol moderního univerzálního všeobecného slovníku. V roce 1994 byly tiskem vydány ukázkové sešity, uspořádány 2 semináře, v letech 1997-2000 vyšly 4 svazky heslářů. Problematika – především heslář – byla řadě účastníků semináře důvěrně známa, s Historickým ústavem spolupracují a doplňují heslář svými údaji o regionálních osobnostech. Slovník je připravován formou grantové soutěže, což představuje trvalou nejistotu a nutnost pravidelné obhajoby pro získání finančních prostředků na další pokračování.

Dr. Zdeněk Bartl z NK ČR se ve svém vystoupení věnoval problematice souborů autorit a stručně představil projekt *Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit*, na jehož řešení se bude podílet řada českých knihoven.

Po prohlídce Moravské zemské knihovny pokračoval seminář slovenskými referáty. Podrobnou informaci o tvorbě a stavu ikonografických sbírek SR přednesla Jarmila Gráfová a Mgr. Jozef Beňovský. Informace odborníků Slovenského národního muzea v Martině byla zajímavá především pro české posluchače: důkladnost, s jakou jsou shromažďovány, pořádané a uchovávány soubory sbírek (literární rukopisy, fond měst a obcí se vztahem k osobnostem a fotodokumentace), je příkladná. Součástí sbírek jsou také soubory českých osobností působících – byť krátkodobě – na Slovensku. Za všechny jen příkladem fond Boženy Němcové, Maxe Švabinského, Mikoláše Alše. Samozřejmostí jsou osobnosti, které se trvale zapsaly do slovenských (nejen kulturních) dějin a prožily na Slovensku podstatnou část života (Karel Plicka, Ivan Olbracht). Součástí ikonografických sbírek je i soupis pamětních desek a tabulí.

Shromážděný materiál je k dispozici výhradně prezenčně, badatelům je umožněno pořizování kopií. Materiál je bohatě využíván ke vzniku a tvorbě pamětních síní.

M. Kovačka zahájil svůj příspěvek informací o „vítězství“ desetiletého úsilí o osamostatnění a postátnění Slovenskej národnej knižnice v Martine. Od 1. července 2000 je knihovna státní organizací zřízenou Ministerstvem kultury SR.

Knihovna je smysluplně propojena s Literárním muzeem a Bibliografickým ústavem. Následně došlo nejen ke „sblížení“ činnosti knihoven, muzeí a archivů, v některých případech došlo i k propojení institucionálnímu. Právě to umožnilo podstatné zlepšení podmínek pro tvorbu personálních bibliografií.

Slovenská národní knihovna garantuje zpracování národního systému národních autorit, což je na Slovensku v některých případech komplikované. Podoba národních jmen autorů maďarské národnosti žijících na Slovensku se stává problematikou slovensko-maďarskou.

Po roce 1994 začala vyrůstat generace slovenských regionálních a personálních bibliografií v krajských i některých okresních knihovnách, do té doby se regionální bibliografie pěstovala pouze na východním Slovensku.

Slova dr. Kovačky doplnila, resp. potvrdila, Ľuba Rusnáková z Okresnej knihovny v Popradě. Provedla rozbor tří prací s bibliografickým doprovodem (Tatranské listy Karla Čapka, korespondence Jiřího Wolkra, korespondence z tatranských pobytů Franze Kafky).

Přehledový referát o stavu zpracování a vydávání personálních bibliografií v ČR za posledních 10 let přednesl dr. Jaromír Kubíček. Vyzdvihl „legendární“ titul B. Mědíčka o Karlu Poláčkovi (nakl. France Kafky 1997), upozornil nejen na tituly vydávané knihovnami, ale i ústavy Akademie věd ČR, vysokými školami (především univerzitního směru), Ústavem lidové kultury ve Strážnici. Nej kvalitnější tituly jsou ty, které jsou určeny pro knižní vydání renomovaných nakladatelských domů.

Dr. Marie Nádvořníková, ředitelka Státní vědecké knihovny v Olomouci, nazvala svůj referát *Elektronické zdroje personální bibliografie v ČR*, referát byl jejich skutečně důkladným komentovaným přehledem. Část referátu věnovala problematice *databáze REGO* – regionální osobnosti z programátorské dílny SVK Olomouc – rozšířené především ve veřejných knihovnách na Moravě.

Na ni navázal ing. Jiří Mika s koreferátem o obdobné *databázi REOS* vytvořené ve Státní vědecké knihovně v Kladně a užívané cca 60 knihovnami v Čechách a dvěma ve SR (Krajská knihovna Košice, Krajská knihovna Trenčín). Soustředil se především na problematiku propojení databáze REOS se soubory personálních autorit v knihovním systému Rapid Library. (Pozn. red.: Referát následně publikujeme).

Představit Souhrnný stav personálií v elektronické podobě v souvislosti se Slovenskou národní bibliografií bylo úkolem dr. Anny Kuciánové, vedoucí Kabinetu teorie, metodiky a koordinácie bibliografie Slovenskej národnej knižnice.

Příklady tvorby regionálních bibliografií zazněly ve společném příspěvku bibliografických pracovníků regionálních knihoven: Ľudmily Strónerové z KK Trenčín, Eleny Matiskové z KK Zvolen a Jany Amrichové z KK Košice. V jejich příspěvku zazníval opakovaně apel na nutnost zesílení spolupráce knihoven, muzeí a archivů. Na příkladu personální bibliografie trenčínského rodáka Vojtěcha Zamarovského poukázaly na význam public relations. Bibliografie byla slavnostně prezentována na setkání s účastí dotyčné osobnosti. Autorky uvedly, že úkolem regionální bibliografie je upozorňovat i na méně známé, ale významné osobnosti, hovořily i o nesnázích při tvorbě a šíření soupisů: např. „Slovník romských osobností“ bylo zakázáno distribuovat. Aby nepotkal stejný osud také „Slovník židovských osobností z Košic a okolí“, spolupracova-

la knihovna od zahájení přípravných prací s Židovskou obcí. Naopak „Bibliografie trenčínských ulic a náměstí pojmenovaných po slavných osobnostech“ se setkala s tak obrovským zájmem, že okamžitě bylo nutno vydat dotisk.

Na závěr diskuse vystoupil dr. Dušan Katuščák, ředitel Slovenskej národnej knižnice v Martine, s informací o zásadních rozhodnutích IFLA v letošním roce. IFLA od roku 2003 přestane podporovat formát UNIMARC, podpora bude patřit formátu MARC 21. Dr. Katuščák varoval před přehnaným a překotným přístupem k formátu MARC 21 – pro české a slovenské knihovny není standardizace cílem, ale prostředkem.

Všechny tituly, o nichž přednášející referovali, byly představeny na doprovodné výstavě.

Seminář Personálie v knihovnách byl další z pravidelných a užitečných setkání českých a slovenských bibliografií po založení bibliografické sekce Sdružení knihoven. Bibliografie jako praktická věda má trvalé místo v knihovnách ČR, ačkoliv začátkem 90. let byla výrazně oslabena. Od ustavení bibliografické sekce – počet členů v posledních letech se zvyšuje – se uskutečnilo dvanáct zasedání a čtyři společné česko-slovenské semináře.

Všechny přednesené příspěvky budou uveřejněny v Bibliografickém zborníku Slovenskej národnej knižnice v Martine. Příspěvek dr. Nádvořníkové a vystoupení trojice regionálních bibliografií – J. Amrichové, E. Matiskové, Ľ. Strónerové – budou publikovány rovněž v časopise Čtenář.

Jiřina Bínová
Státní vědecká knihovna Kladno

■ ■ ■ ■ ■